

4.2 PÄIVITTÄISTAVARAKAUPAN SAAVUTETTAVUUS

Keskimääräinen etäisyys lähimpään päivittäistavarakauppaan oli vuonna 2008 koko maassa vakituisen asutuksen osalta kaksi kilometriä tietä pitkin. Mediaanietäisyys oli 750 metriä. Suomalaisista 35 prosenttia asui enintään 500 metrin kulkumatkan päässä lähimmästä ruokakaupasta, 60 prosenttia enintään kilometrin päässä, 77 prosenttia enintään kahden kilometrin päässä ja 88 prosenttia enintään viiden kilometrin päässä (Kuvat 13 ja 14).

Kaupunkialueilla puolet asukkaista asui enintään 500 metrin päässä lähimmästä päivittäistavarakaupasta. Maaseudun taajamissa yli puolella lähimpään kauppaan oli sen sijaan matkaa yli kilometri ja noin viidellä prosentilla yli viisi kilometriä. Haja-asutusalueella noin 65 prosentilla asukkaista matkaa lähimpään kauppaan oli vähintään viisi kilometriä.

Lähimmän päivittäistavarakaupan saavutettavuus on heikentynyt 2000-luvun aikana merkittävästi haja-asutusalueella ja maaseudun taajamissa. Kaupunkialueilla saavutettavuudessa ei ole tapahtunut kokonaisuudessaan suuria muutoksia. Koko maan keskiarvoluvuissa päivittäistavarakaupan saavutettavuus on säilynyt suurin piirtein samalla tasolla 2000-luvun aikana, sillä asutuksen painopiste on siirtynyt kaupunkiseuduille. Noin 330 000 suomalaista asui vuonna 2010 alueella, jossa etäisyys lähimpään kauppaan on pidentynyt 2000-luvulla vähintään puolella kilometrillä ja noin 230 000 asukasta alueella, jossa kauppat matka on pidentynyt yli kilometrillä. Nämä alueet sijaitsevat melko tasaisesti eri puolilla maata.

Maaseudun taajamissa alle kilometrin etäisyydellä asuvien osuus on vähentynyt ja etenkin yli 2 kilometrin päässä asuvien osuus on kasvanut. Vuonna 2000 päivittäistavarakauppa puuttui kokonaan 140 taajamasta ja vuonna 2010 tällaisten taajamien määrä on noussut 170:een. Asukasmäärältään suurin taajama ilman kauppa oli 1 400 asukkaan Murron taajama Tyrnävällä. Ilman kauppa ovat useimmiten lähellä suurempaa kaupunki- tai kuntakeskusta olevat pienet asuintaajamat.

Haja-asutusalueella alle viiden kilometrin etäisyydellä kaupasta asuvien osuus on pienentynyt lähes kymmenellä prosenttiyksiköllä. Yli viiden kilometrin päässä kaupasta asuvien osuus on kasvanut ja eniten on kasvanut 10–20 kilometrin päässä kaupasta asuvien osuus. Myymäläverkoston lisäksi kauppa-autoverkostojen harveneminen on heikentänyt kaupapalvelujen saavutettavuutta haja-asutusalueella.

Vapaa-ajan asunnolta matka lähimpään ruokakauppaan oli huomattavasti pitempi kuin vakituisesta asuinpaikasta (Kuvat 13 ja 16). Vain noin 27 000 vapaa-ajan asuntoa sijaitsi enintään kahden kilometrin päässä kaupasta. Viiden kilometrin matkan sisällä kaupasta sijaitsi noin viidennes mökeistä, eli 101 000 mökkiä, ja kymmenen kilometrin sisällä jo reilu puolet, noin 249 000 mökkiä. Yli 20 kilometrin ajomatkan päässä kaupasta sijaitsi noin 34 000 mökkiä ja ilman tie-, lautta- tai lossiyhteyttä olevissa saarissa noin 58 000 mökkiä.

Keskimäärin pisimmät etäisyydet lähimpään päivittäistavarakauppaan vakituisen asutuksen parissa olivat Itä- ja Pohjois-Suomen kunnissa, joissa pitkät matkat haja-asutusalueelta

nostivat koko kunnan keskiarvoja (Kuva 15, 16 ja 17). Myös kunnan taajama-asutuksen osuus heijastuu lukemissa etenkin mediaanietäisyydessä, joka oli pitkä myös osassa Etelä-Suomen kuntia. Yli viiden kilometrin etäisyydellä asuvien osuus on kasvanut noin kahdessa kolmasosassa kuntia ja lyhentynyt noin kolmasosassa kuntia (Kuva 17). Myös monissa harvaan asutun maaseudun kunnissa yli viiden kilometrin päässä asuvien osuus on pienentynyt, kun asutus on keskittynyt aiempaa enemmän taajamaan eikä kyläkauppoja ole lopetettu.

Maaseudulla vakituisesti asuvista vähintään 75-vuotiaista vajaalla puolella matkaa lähimpään kauppaan oli alle kilometri (Kuva 18). Alle kilometrin mittaisten matkojen osuus oli korkein Lounais-Suomessa sekä Itä- ja Keski-Suomen maakunnissa, joissa ikääntyneet asuvat suurelta osin taajamissa. Yli viiden kilometrin matkojen osuus taas oli suurin Lapin, Kainuun sekä Etelä- ja Pohjois-Savon maakunnissa. Lukumääräisesti eniten vähintään 75-vuotiaita asui yli kahden kilometrin päässä kaupasta Etelä- ja Pohjois-Pohjanmaan, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakunnissa.

Maaseudun autottomista asutokunnista keskimäärin 55 prosenttia asui alle kilometrin päässä kaupasta (Kuva 19). Osuus oli pienin Lapin, Kainuun, Keski-Pohjanmaan ja Kymenlaakson maakunnissa. Yli viiden kilometrin päässä kaupasta asuvien autottomien asutokuntien osuus oli lähes kaikissa maakunnissa 20 prosentin tienoilla, ainoastaan Lapissa osuus oli selvästi korkeampi, noin 40 prosenttia. Lukumääräisesti paljon autottomia asutokuntia kaukana kauposta oli myös Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maaseutualueilla. Heikko saavutettavuus ei siis ole vain syrjäisen ja harvaan asutun maaseudun ongelma, vaan koettelee myös suurimpia kaupunkeja ympäröiviä maaseutualueita.